

Brukerveiledning til spørreskjema for bruk ved kohortundersøkelse av utbrudd

Referanser til avsnitt og kapitler viser til Utbruddsveilederen, Veileder i oppklaring av sykdomsutbrudd som skyldes smitte fra mat, vann eller dyr (nettversjonen av Utbruddshåndboka). Utbruddsveilederen finnes på Folkehelseinstituttets nettsider www.fhi.no.

Lage spørreskjema

Skjemaet er en mal som kan brukes til å lage et spørreskjema ved retrospektive kohortundersøkelser under utbrudd i en begrenset, "lukket" populasjon, for eksempel et selskap, et hotell, en barnehage eller en sykehusavdeling – en kohort (avsnitt 10.2). I slike utbrudd kan man ofte få tilgang til lister over alle måltider og matvarer som ble servert, for eksempel i form av menyer. Dermed kan spørreskjemaet redigeres ved hjelp av denne listen.

Skjemaet finnes i Word-format i Utbruddsveilederen, slik at det kan redigeres og tilpasses det aktuelle utbruddet:

- **Kohortundersøkelse - Spørreskjema**

Gjennomføre intervjuet

Skjemaet sendes eller leveres til alle i utbruddspopulasjonen (kohorten, alle som var til stede), friske som syke. Det er ikke nødvendig å vite på forhånd hvem er syke eller friske; spørsmål om dette er tatt med i spørreskjemaet.

Hvis utbruddspopulasjonen er stor, kan det være aktuelt å intervju et tilfeldig utvalg av den, fordi det ikke lar seg gjøre å intervju alle. Kohortundersøkelse kan likevel gjennomføres, men færre intervju vil gi redusert statistisk styrke ved analyse av resultatene.

Hvis antallet personer i utbruddspopulasjonen er svært lavt, og det følgelig ikke er statistisk grunnlag for en kohortundersøkelse, kan slike intervjuer likevel gi informasjon som er nyttig for å danne hypoteser om smitekilden. De fungerer dermed på samme måte som et pilotintervju (avsnitt 9.3), men spørsmålene er begrenset til de matvarene eller rettene som ble servert ved måltidene som mistenkes.

Spørreskjemaet kan sendes i posten, men ofte er det mest praktisk å bruke e-post. Ved utbrudd som rammer ansatte ved en bedrift, kan bedriftens intranett brukes til å formidle spørreskjemaet. Dersom skjemaet skal returneres i posten, bør det ledsages av en frankert og adressert svarkonvolutt.

Sammen med spørreskjemaet bør det sendes et introduksjonsbrev som forklarer årsaken til henvendelsen og motiverer mottakeren til å delta (se nedenfor).

Spørreskjemaet kan legges inn et nettbasert system for spørreundersøkelse (for eksempel Questback), og sendes som e-post til medlemmene av utbruddspopulasjonen sammen med introduksjonsbrevet. Folkehelseinstituttet kan gi råd og bistand til å lage et slikt skjema.

Det kan av og til være praktisk å gjennomføre intervjuet over telefon. Selv om denne fremgangsmåten er arbeidskrevende, kan mange personer kontaktes i løpet av kort tid, og intervjueren kan oppdage og korrigere misforståelser mens intervjuet pågår. Hvis et nettbasert system som Questback brukes, kan intervjueren føre opplysningene direkte inn der. Dessuten er det ikke nødvendig å sende puring til personer som ikke svarer på henvendelsen, siden alle blir kontaktet direkte.

Introduksjonsbrevet

Et eksempel på introduksjonsbrev finnes i Utbruddsveilederen.

Pasientene bør få inntrykk av at de er med på et spennende og samfunnsnyttig arbeid. Det er viktig å understreke at deltakelsen er frivillig og at all informasjon vil bli behandlet strengt fortrolig.

I introduksjonsbrevet er det også viktig å understreke at opplysninger også fra dem som ikke ble syke, er svært viktig, slik at man kan sammenligne hva de syke og de friske spiste. Folk misforstår ofte dette og tror at bare de som har vært syke, skal delta i undersøkelsen.

Analyse av resultatene

Resultatene kan legges inn manuelt i en database som deretter analyseres. De fleste nettbaserte systemene for spørreundersøkelser, som Questback, vil imidlertid automatisk generere en database som er klar for analyse.

Dataprogrammet OpenEpi (www.openepi.com) som er fritt tilgjengelig, inneholder statiske rutiner som gjør det mulig å beregne relative risiko (og odds ratio) med konfidensintervaller og p-verdier direkte på nettet, det er ikke nødvendig å laste ned programmet.

Programmet kan ikke brukes til registrering av opplysninger fra spørreskjema; informasjonen må være sammenstilt på forhånd. Programmet inneholder en statistikk-kalkulator for analyse av data i to-ganger-to-tabeller. Gå inn i programmet på www.openepi.com, velg «Two by Two Table» i menyen, Velg «Enter New Data», sett inn tall i tabellen og trykk «Calculate». Da får du beregnet relativ risiko (risk ratio) og odds ratio med 95 prosent konfidensintervaller. Programmet regner også ut p-verdier som tester null-hypotesen at sykdommen ikke har noen sammenheng med det næringsmiddelet du undersøker.

Flervariabelanalyser, for å avgjøre hvilke matvarer som er uavhengige risikofaktorer, vil kreve programmer som EpiData, Stata, SPSS etc.

Hvis det er tvil om en person er et kasus (for eksempel personer med uspesifikke symptomer), må vedkommende ekskluderes fra hele analysen. Dersom en person er usikker på om han eller hun har spist eller drukket ett eller flere næringsmidler, må vedkommende ekskluderes fra analysen av akkurat disse næringsmidlene, men inkluderes for alle andre eksponeringer.

Mer informasjon om kohortundersøkelser og kasus-kontroll-undersøkelser finnes i et eget kapittel i Utbruddsveilederen.

Alle opplysninger om personer, friske som syke, er strengt fortrolige og er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Helsemyndighetene og Mattilsynet har begge et selvstendig ansvar for at opplysninger om personer blir registrert, oppbevart, distribuert og brukt i henhold til gjeldende bestemmelser.